

KGL. NORSK LEGASJON
SANITETSAVDELINGEN

Namnanrop: Hotell Patricia

Hemmelig U

19

Ved besvarelse angi J.nr.: _____

Saken behandles av: HJW/NSH

STOCKHOLM den 12.mai 1945
Vasagatan 36

Rapport over reise til Karasjok 2/5-10/5/45
fra dr. Wergeland.

1.mai 1945 fikk en på Sanitetsavdelingen fra overlege Semb underretning om at det var skjedd en ulykke i Karasjok med mange døde og sårede og at øyeblikkelig legehjelp var nødvendig.

P.g.a. kommunikasjonsvanskeligheter måtte lege med utstyr flyves til Karasjok og droppes i fallskjerm da landing var umulig. Forskjellige utveier blev drøftet. Spesielt muligheten for å overføre spesialist fra feltsykehuset på ^{Kavkaz} Finse pr. fly. Imidlertid kom det beskjed at en svensk kirurg fra Boden var villig til å reise samme ettermiddag. Dette blev godtatt og andre planer lagt til side.

2.mai kom det beskjed om at ytterligere 4 ^{2 er karer} mann var død i løpet av natten og at det var kirurg og øienspesialist som var påkrevet. Den svenske legen hadde ikke hoppet ned - det viste seg senere at dette skyltes gale signal fra bakken - men han hadde kastet ned bandasjesaker og instrumenter.

Det blev da besluttet å sende en kirurgisk utdannet norsk lege og en operasjonssøster avsted samme dag. Øienspesialist klarte en ikke å få tak i på det korte varsel. Dr. Hjalmar Wergeland og søster Ella Krogh blev tatt ut til ekspedisjonen da begge kunne reise øyeblikkelig. Nødvendig instrumentarium og annet utstyr blev velvilligst utlånt fra St. Eriks sjukhus, Forsvarets Sjukvårdsförvaltning og Forvaltningskontoret.

Kl.1800 startet dr. Wergeland med amerikansk fly fra Bromma som mellemlandet i Sundsvall og tok opp søster Ella og var framme på Kalakshäden kl.2200.

side 2.

Utstyret blev straks pakket om i spesialpakninger for fallskjermdropp og kl. 0100 startet flyet på ny. Kl. 0330 var en angivelig framme, men tåken lå så tett at det var umulig og lokalisere stedene så en måtte returnere.

Kl. 1200 kom overlege Semb med fly fra Stockholm og blev med videre da annen start foregikk kl. 1330. Det blev avtalt underveis at dr. Wergeland skulle hoppe ned først og undersøke forholdene og hvis det var absolut nødvendig nedkalle overlege Semb. Kl. ca. 1600 landet dr. Wergeland, søster Ella og hele utstyret - ialt 32 kolli - like ved Karasjok kirke som var omdannet til feltsykehus. På stedet fantes da 3 leger hvorav DK-legen major Björnson og dr. Aarsvold med to sykepleiersker var kommet fra Skoganvarre om morgenen og bataljonslegen dr. Devik som fulgte sin avdeling. Ingen av disse leger hadde noen kirurgisk erfaring og samtlige forsikret at overlege Sembs nærvær var høyst påkrevet. Dr. Wergeland foretok en personlig undersøkelse av pasientene, som viste at flere skader var av så alvorlig art at de trengte behandling av dreven kirurg. Ialt lå der 8 alvorlig skadede og 1 lett såret. Signal blev gitt til flyet da dette ~~kom~~ kom tilbake etter en tur til Skoganvarre og overlege Semb landet i fallskjerm ca. kl. 1800.

Årsaken til ulykken blev for oss framstillet slik:

To, muligens tre Tellerminer var blitt funnet, desarmert og bragt til leiren. Pionertroppen ved 3. kompani II bataljon var samlet til instruksjon på en furumo like ved leiren. Troppsjefen holdt på å gjennomgå mekanismen i en tennanordning hvor tennsatse var fjernet, men fengheten satt fremdeles på. For å demonstrere utløsningsmekanismen trengtes et fast underlag og troppsjefen plasserte den derfor i Tellerminens brannrør og ba en av guttene trække på tennanordningens utløsningsmekanisme. Her ved eksploderte Tellerminen og samtidig den andre minen som lå like ved siden av.

Virkingen av eksplosjonen var kolosal. 18 mann døde momentant, 13 mann blev alvorlig såret, mens 1 mann som syntes det hele hadde sett for faretruende ut, hadde lagt seg ned og kom helt uskadd fracedet hele.

side 3.

Fire av de alvorligst sårede døde i løpet av dagen. De andre blev flyttet inn i Karasjok kirke og tatt under behandling, først av stud.med fenrik Elsnæs, senere av bataljonslege Devik samt distrikslege dr. Nordberg som ankom natten til 2.mai, men reiste igjen da DK-legen og dr. Aarsvold ankom.

Ved vår ankomst gikk en straks i gang med å opprette operasjonsstue i et hjørne av kirken og i løpet av natten blev alle de alvorligst sårede operert eller gitt annen nødvendig behandling. Etter noen timers søvn neste formiddag, fikk resten av de sårede den nødvendige behandling.

Fra første øyeblikk forsøkte en pr. radio å få istandbragt evakuering av de sårede pr. fly. Det blev sendt melding om at isen på Karasjoka var tilstrekkelig god til landing av fly, opptil en størrelse svarende til Junker 36, montert på ski.

5.mai kl. 2000 landet et ^{Fe} Wisler Storch-fly som kom fra Kiruna. Det hadde startet tidlig om formiddagen, men var over Kautokeino blitt beskyttet av norsk luftvern og hadde måttet nødlande. De forsøkte på ski å nå fram til Kautokeino-forlegning, men fant ikke fram. Flyet var imidlertid uskadd, så det fortsatte fram til Karasjok. De kunne fortelle at en Junker 36 med plass for 5 sårede hadde forsøkt å komme avgårde allerede 2.mai, men hadde fått ødelagt skistellet og var blitt ubrukelig. Selv hadde de fra samme dato hver tredje time forsøkt å komme avsted, men var blitt forhindret av lokal skodde.

Meningen var at flyet straks skulle returnere med to sårede som med noen vanskelighet kunne anbringes i flyet. Da imidlertid radioforbinnelsen om aftenen var meget dårlig, fikk flyets leder löytnant Helmann ikke varmelding fra Kiruna uten hvilken han ikke ville sende flyverne avsted.

Neste morgen 6.mai fikk en pr. radio flyforbud fra svenske myndigheter p.g.a. beskytning. Forlegningen i Kautokeino var imidlertid blitt underrettet om sin feiltagelse hvilket blev meddelt de svenske myndigheter hvorefter flyforbudet blev opphevet. Kl. 1400 kom også en gunstig varmelding hvorefter flyet startet

side 4.

med de to som trengte raskest hjelp. Ved frankosten til Kiruna blev de møtt av et amerikansk Dakota-fly som førte dem til Boden Garnisonssjukhus.

Samme dag foregikk begravelsen av de 22 døde ved feltprest Berg på Karasjok kirkegård hvor det var gravet 22 graver. Pr. fly var det droppet kranser fra Militærattasheén og Sjefen for Reservepolitiet samt flagg som kistene blev nyllet inn i. En av kompaniets gutter holdt talen over de døde. Overlege Semb la ned en krans fra Militærattasheén og major Andersen fra Sjefen for Reservepolitiet, kaptein Fömmervold fra kompaniet og feltpresten fra sivilbefolkningen.

7.mai kom to fly som etter kort opphold returnerte med 4 sårede til Kiruna som deretter førte med Dakota-fly fly til Boden hvor de blev behandlet av en Syngespesialist. 8.mai kom de samme fly tilbake og drog avsted med de siste tre sårede som blev viderebefordret samme sted som de andre. 9.mai kom flyene atter tilbake og returnerte ~~med~~ med overlege Semb, søster Ella og dr. Weergeland. (Löytnant Helmann blev fremdel tilbake for å returnere med et fly som neste dag skulle hente en del av det lånte utstyr.). Kl. 1200 landet vi i Kiruna, blev hentet av en Dakota og blev fløyet til Kalakshäfen. Neste dag medfalgte vi en Dakota til Stockholm.

Slik som situasjonen med flyevakueringen utviklet seg, løstes saken på den best mulige måten. Besøk hos de sårede på Boden sykehus 10.mai viste at alle var i god bedring.

En mann blir helt blind, fire andre får redusert syn på et øye, en hadde en alvorlig underlivsskade og en alvorlig kneskade hvis skjebne det ennå er for tidlig å avgjøre.

Hvis pasientene imidlertid ikke var blitt evakuert, hadde en etter ca. 3 dagers forløp måtte fjerne det ene øyet på 4 mann for ikke å risikere at de skulle miste synet på begge øynene. Det var derfor nødvendig at de kirurgisk utdannede leger var igjen inn til samtlige sårede var evakuert,

idet en hver dag kunne risikere at været ikke tillot flyvning eller at isen på Karasjok skulle bli for dårlig til landing med derav følgende hindring for videre evakuering.

Begivenheten viser at det ville være gunstigt til en hver tid å ha liggende klar en flytransportabel kirurgisk enhet om lignende ulykke skulle hende. Med de vanskelige kommunikasjonsmidler og de spredte avdelinger som idag finnes i Finmark vil legehjelp og evakuering pr. fly være den eneste rasjonelle metode til å skaffe sårede hjelp. Den moralske virkning hos troppene av at det ikke skyes noe middel for å skaffe den nødvendige legehjelp, bør heller ikke under vurderes. At saken i dette tilfelle blev bragt til en heldig løsning skyldes i første rekke det energiske og utmerkede arbeid som blev utført av kaptein Rørholt på Kalakshåden samt de svenske flyvernes iherdig undersetningsarbeid.

Wjw.
dr. Hj. Wergeland

e. b.